

Etický kodex výzkumných pracovníků v Akademii věd České republiky

Při vypracování Etického kodexu výzkumných pracovníků Akademie věd České republiky byly použity následující materiály:

- Etický rámec výzkumu, usnesení vlády České republiky ze dne 17. srpna 2005 č. 1005;
- Evropská charta pro výzkumné pracovníky, 2005/251/ES, Úřední věstník Evropské unie ze dne 22. 3. 2005;
- Good Manners in Science; A Set of Principles and Guidelines, Polish Academy of Sciences, Committee for Ethics in Science, Third (amended) edition, Warsaw 2001
- Rules of Good Scientific Practice, adopted by the Senate of the Max Planck Society on 24 November 2000;
- Memorandum on Scientific Integrity, All European Academies, Amsterdam, 2003 (On standards for Scientific research and a National Committee for Scientific Integrity, KNAW, NWO, VSNU, 2001).

Motto: *"Jít za poznáním, to je, pane, život svrchovaně činný. Když řeknete věda, říkáte tím také úsilí, trpělivost, vytrvalost, obětavost, poctivost - samé požadavky života činného - a života mravního".*

(T. G. Masaryk v Karel Čapek: Hovory s T. G. Masarykem).

Vzdělání, výzkum a inovace jsou základními pilíři rozvoje současné společnosti. Důvěra ve vědu je založena na důvěře v poctivost výzkumných pracovníků při získávání nových výsledků. Výsledky i jejich výklad si může ověřit vědecká obec, ne však veřejnost, které jsou nové poznatky především určeny. Aby věda zůstala hodnověrná, je nezbytné, aby se výzkumní pracovníci ve své práci řídili základními mravními principy, zejména poctivostí a čestností. Etický kodex výzkumných pracovníků v Akademii věd České republiky shrnuje v bodech I - V rámcové zásady dobrého chování ve vědě a podporuje tak upevňování žádoucích mravních standardů v akademickém výzkumu.

I.

Obecné zásady

Výzkumný pracovník:

- a. se ve své práci řídí základními lidskými mravními principy a zásadami uvedenými v tomto kodexu;
- b. vyžaduje od svých spolupracovníků chování, které je v souladu s těmito zásadami;
- c. neobhájí a nekryje chování, které je v rozporu se zásadami uvedenými v tomto kodexu, a to ani poukazováním na nutnou poslušnost či loajalitu;
- d. považuje vědu a výzkum za integrální součást kultury a základ inovací a hájí je proti jejich možnému zpochybnování;
- e. vystupuje proti neetickému a nevhodnému užití vědeckých poznatků;
- f. rozšiřuje a prohlubuje své znalosti a usiluje o zlepšení svých odborných schopností;
- g. zachovává kritický postoj k vlastním poznatkům a výsledkům i k výsledkům svých spolupracovníků a je přístupný diskusi a věcným argumentům;
- h. obhájí svobodu vědeckého myšlení, vyjadřování, výměny názorů a informací;

- i. odmítá užívání nevědeckých přístupů a rasistických, náboženských, nacionalistických a politických hledisek ve vědě;
- j. uznává a sám ve vědecké obci šíří zásady spolehlivé, důvěryhodné vědecké práce a odmítá jakoukoliv vědeckou nepoctivost a porušení zásad uvedených v tomto kodexu.

II.

Zásady výzkumné práce

Výzkumný pracovník:

- a. zaměřuje svůj výzkum na rozšíření hranic vědeckého poznání a dbá, aby jeho prakticky využitelné výsledky sloužily ku prospěchu společnosti;
- b. provádí výzkum tak, aby neohrozil společnost, životní prostředí či kulturní hodnoty;
- c. při získávání, výběru a hodnocení dat vychází z obecných zásad (čl. I) při respektování specifiky své disciplíny;
- d. odpovídá za přesnost a objektivitu jím prováděného výzkumu a uvědomuje si meze použitých metod zkoumání;
- e. při zveřejňování poznatků a výsledků k určitému problému odpovídá za jejich úplnost a ověřitelnost a nezkresleně je interpretuje;
- f. po zveřejnění uchovává primární data a dokumentaci všech podstatných výsledků po dobu obvyklou v příslušné disciplíně, pokud tomu nebrání jiné závazky či předpisy;
- g. odpovídá za účelné a efektivní využívání prostředků na výzkum a neduplikuje výzkum provedený jinde, pokud není potřebný k ověření, doplnění či porovnání výsledků;
- h. předává výsledky svého výzkumu nepodléhající utajení odborné veřejnosti a širokou veřejnost s nimi uvážlivě seznamuje až po jejich zveřejnění v odborném tisku.

III.

Zásady zveřejňování poznatků a výsledků

Výzkumný pracovník:

- a. může být uveden jako autor nebo spoluautor publikace, pokud tvůrčím způsobem přispěje k jejímu vzniku, např. k návrhu studií a pokusů a k jejich provedení, k analýze, interpretaci, teoretickému zpracování či modelování dat nebo k sepsání publikace, a pokud se spoluautorstvím souhlasí;
- b. v publikaci uznává vědecký přínos svých předchůdců a kolegů ke zkoumanému problému, na který přímo navazuje, a při citaci nálezů a poznatků jiných autorů uvádí zřetelný odkaz na příslušný zdroj;
- c. cituje i podstatné práce, které nejsou v souladu s jeho vlastními výsledky a závěry;
- d. objeví-li ve svých publikovaných údajích významnou chybu, podnikne odpovídající kroky, např. dá vytisknout errata nebo jinou opravu;
- e. nedělí zbytečně výsledky a poznatky do více publikací, aby si uměle zvýšil počet prací.

IV.

Zásady chování ke studentům a spolupracovníkům

Výzkumný pracovník:

- a. přijímá studenty a spolupracovníky ve výzkumu na základě objektivního ohodnocení jejich intelektuálních, etických a osobnostních charakteristik;
- b. vede-li výzkumný tým, dbá na korektnost a otevřenost ve vzájemné komunikaci a vystříhá se neodůvodněně autokratických metod řízení;
- c. posuzuje své studenty a spolupracovníky na základě dosažených výsledků a chová se k nim spravedlivě; nevyžaduje od nich činnosti, které patří k jeho vlastním povinnostem, a neklade na ně požadavky nepřiměřené jejich schopnostem a možnostem;
- d. předává slovem i osobním příkladem své znalosti, dovednosti a zásady dobrého chování ve vědě svým studentům a spolupracovníkům;
- e. věnuje se výuce svých studentů, rozvíjí jejich nezávislé, kritické myšlení a zodpovědný přístup k práci a respektuje jejich právo na svobodné vyjádření názorů na výzkum;
- f. podporuje kvalifikační růst studentů a podřízených výzkumných pracovníků i jejich badatelskou a publikační aktivitu a mezinárodní kontakty a uvádí je mezi autory publikace, pokud k jejímu vzniku tvořivě přispěli;
- g. vyvozuje důsledky z případného neetického chování svých spolupracovníků.

V.

Zásady pro posuzovatelskou, hodnotící, oponentskou a expertní činnost

Výzkumný pracovník:

- a. provádí jemu zadanou posuzovatelskou nebo jinou hodnotící činnost osobně;
- b. chrání duševní vlastnictví autorů posuzovaných rukopisů, návrhů projektů a zpráv; nepoužívá údaje obsažené v hodnocených podkladech k jinému účelu než k vypracování odborného posudku a neposkytuje je třetí osobě;
- c. neprodlužuje záměrně hodnocení posuzované práce, aby dosáhl vlastních výhod či výhod pro třetí osobu;
- d. odmítne vypracovat odborné stanovisko, jehož závěry by mohly být ovlivněny jeho osobním zájmem, nebo na tuto skutečnost předem jasně upozorní; vystříhá se i dalších vědomých střetů zájmu;
- e. expertní stanoviska vyhotovuje zodpovědně a pouze z oblasti svého oboru a nepodléhá případným vnějším tlakům, které by mohly ovlivnit vyznění tohoto stanoviska;
- f. při hodnotitelských a oponentních řízeních vychází z objektivních kritérií, dodržuje pravidla zadavatele a vyžaduje totéž od ostatních účastníků jednání.

VI. a dále

Specifikace pro pracoviště Akademie věd ČR

(doplní pracoviště o specifikace svého oboru)

Postup při řešení sporných etických otázek

Sporné etické otázky se řeší:

- a. přímo na pracovišti AV ČR na úrovni jeho organizační struktury, a to vždy o jeden stupeň vyšší, než ve kterém se spory vyskytly. K jejich řešení lze na příslušné úrovni ustavovat grémia (komise) ad hoc;
- b. v Komisi pro etiku vědecké práce AV ČR, pokud je řešení sporů nad rámec pracoviště AV ČR nebo pokud účastníci sporu nejsou spokojeni se závěry přijatými na pracovišti;
- c. v součinnosti všech zúčastněných stran, při čemž se dbá na nejvyšší možnou ochranu soukromí. Závěry řešení musí být oznámeny všem zúčastněným a obsahovat opatření vedoucí k nápravě, pokud je porušení etiky vědecké práce zjištěno. Při tom lze v odůvodněných případech využít ustanovení čl. 65 Stanov AV ČR, popř. zákoníku práce.